

RYOMGÅRD REALSKOLES
ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1966

RYOMGÅRD REALSKOLES
ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1966

RYOMGÅRD REALSKOLES ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1966

Redaktion:

John Juul Eriksen og Finn Lorentzen

Illustrationer: Birgit Bisgaard

Indhold

	Side
Mindeord over fru Munch	5
E. Basse: Translokationstalen	10
Birthe Arnbak: Digt	15
K. Vester: Ryomgård Realskoles udvidelse	16
K. Mejnecke: En rejse på Djurs	18
Af skolens dagbog	32
Gaver og legater	36
Årsfest og generalforsamling	37
Personalia	39
Årsoversigt	40
Redaktionelt	41

Dagmar Munch

f. 14. september 1893 – d. 7. december 1965

Dødsfald

Fru skolebestyrer *Dagmar Munch*, Ryomgård, er afgang ved døden, 72 år gammel.

Fru Munch tog lærereksamen fra Hjørring seminarium 1914 og blev samme år knyttet til Ryomgård Realskole. 1919 blev hun gift med den daværende skolebestyrers broder, Erik Munch, som 1939 overtog skolen.

Sammen ledede de Ryomgård Realskole, til de 1961 trak sig tilbage samtidig med, at de overdrog skolen til en selvejende institution. I 47 år var fru Munch knyttet til den skole, der var hendes hele liv. Hun var i sjælden grad i stand til at fængsle sine elever, initiativrig og energisk. Hun var elsket af de små, beundret og respekteret af de store og afholdt af alle, der kom i kontakt med hende – såvel forældrekredsen som kolleger og egnens befolkning. Vi husker hende som det dymaniske menneske, der altid fik noget til at gro om sig.

I de senere år var fru Munch plaget meget af sygdom, så hendes otium blev ikke så langt og smertefrit, som vi kunne have undt hende.

Vi vil ære hendes minde.

Ejvind Basse.

Mindeord af elevforeningens formand:

At skrive mindeord om fru Munch kunne nok fortjene en bedre skribent end undertegnede. Et forhold glæder mig dog i vor nuværende situation: at der nogle gange har været lejlighed til i tale og på tryk at sige fru Munch tak for, hvad hun har været for sine elever og for elevforeningen. Der er tomt efter fru Munch; men tomheden ville virke mere knugende, hvis man aldrig havde fået sagt tak. Ord kan være fattige, men vi beder til, at fru Munch har fornemmet vor dybere mening. For ordene var velmente.

For et år siden var fru Munch til stede ved elevfesten for sidste gang, og trods sine svagheder syntes fru Munch så livlig og veloplagt som nogen sinde – på farten fra først til sidst – tur-retur til klaveret, og så snart spisningen var blot nogenlunde tilendebragt, sad fru Munch snart ved det ene bord, snart ved det andet, ivrigt spørgende og lyttende – aftenen igennem. Og hvor var fru Munch glad for disse møder med gamle elever. Ingen kunne mere hjerteligt end fru Munch komme og sige »Tak for i lørdags« for derefter i næste åndedrag at spørge ud

om den eller den, som hun altså ikke nåede at få fat i. Hendes evne til at huske gamle elever var enestående – hendes eneste konkurrent her var nok hr. Magnusson i hans velmagtsdage.

Ja, det var fru Munch, som vi oplevede hende den 23. oktober 1965. Halvanden måned senere var alt forbi. At gøre op, hvad fru Munch har betydet for elevforeningen, lader sig ikke gøre. Der skulle tvingende grunde til, før fru Munch svigtede vore sammenkomster. Hvor mange har ikke netop forbundet det at komme hen og hilse på hr. og fru Munch med at komme til elevfest.

Hvad var det ved fru Munchs virksomhed som lærerinde, der gjorde, at gamle elever i den grad flokkedes om hende? Kan det være de mange omskrifter? Kan vi vende ordsproget om: »Den, man elsker, tugter man«, til »Den, man tugtes af, elsker man«? Var det en særlig grad af fagkundskab, var det i pædagogisk henseende, var det måden at holde disciplin på? Både ja og nej! Fru Munch kunne sine fag, og hun kunne også gøre sine elever dem begribelige, og hun havde nok den disciplin, hun ønskede. Men hun er da sikkert i disse henseender blevet overgået af mange, som ikke i samme grad har vundet deres elevers agtelse. Nej, det må være kombinationen af disse og mange andre faglige og – vist især – menneskelige egenskaber, der gjorde fru Munch til noget helt for sig.

Fru Munch søgte i hvert fald ikke populariteten. Hun var de små elevers forsvarer; intet kunne bringe fru Munch mere i harnisk end større elevers ødelæggen af de små's leg eller ond-sindet drilleri. Man vidste, hvor man havde fru Munch; hun kunne nok blive vred på en elev – meget endda –, men aldrig uden at vedkommende selv blev klar over det – det skulle nok komme frem – om ikke just i få, så ofte i velvalgte ord! Og der var intet nag, tilgivelsen var altid en nær mulighed.

Frem for alt er det vel nok den veloplathed, hvormed fru Munch mødte til arbejdet igennem 47 år, den glæde ved arbejdet, som hun viste os, og den kærlighed, hvormed hun omfattede sine elever, der har skabt fru Munchs stærke stilling i gamle elevers kredse.

Vi har mange gode minder om fru Munch, og dem vil vi huske længe.

Æret være fru Munchs minde!

Knud Basse.

Under bisættelseshøjtideligheden holdt *Kristian Vester* følgende mindetale over fru Munch ved hendes bære i Marie Magdalene kirke:

Der er mange, der har mistet ved fru Munchs død. Det er næppe forkert at sige, at vore tanker og følelser i den anledning er gået ad de samme baner, og at det billede, vi har dannet os af fru Munch i de sidste dage, er det samme hos os alle. Derfor er det så let – og derfor er det så svært – at sige noget ved hendes bære.

Mange af os har i de sidste dage genoplevet vor tid på Ryomgård Realskole. Det blev mange år, fru Munch fik lov at virke her – fra 1914 til 1961 – 47 år. Det er vanskeligt at bedømme, hvornår fru Munch var størst, for hun havde den evne, at dér, hvor hun virkede, dér fyldte hun, og de opgaver, hun påtog sig, dem magtede hun – altid til andres tjeneste, altid beslutsom og energisk, med en smittende livsglæde og en aldrig svigtende ansvarsfølelse. Således var hendes virke i skole og i hjem, over for ægtefælle, familie, elever og venner.

Hendes menneskelige egenskaber var så mange og store og hendes felt så bredt, at det ikke er muligt i en kort mindetale at give en fyldig karakteristik heraf; men lad os tage nogle enkelte stykker frem, som så mange har oplevet dem.

Vi husker fru Munch som lærerinde for de små og for den moderlige hengivenhed, de nærede for hende. Mange husker bedst fra deres barndom de skoletimer, de havde hos fru Munch. Hun mestrede til fulde at tage de mindste åndeligt ved hånden og indgive dem den tryghed, som kunne være vaklende ved overgang fra hjem til skole, – og det blev mange, der i ivrighed kom til at sige »Mor« i stedet for fru Munch.

Det var så naturligt for fru Munch at kombinere børnenes hengivenhed med respekt, og derfor lærte de noget – for de vidste godt, at hvis de ikke anstrengte sig, blev fru Munch

vred, og det var en alvorlig sag. Dette fulgte eleverne helt op til de ældste klasser, denne respekt for fru Munch, følelsen af nødig at ville skuffe hende og den sunde angst for hendes reaktion, hvis hun kunne konstatere, at eleven ikke brugte sine evner. For meget kunne fru Munch tilgive, men dovenskab og sløseri fordømte hun hårdt. Det var hendes metode, og hun lagde aldrig skjul på, at hun kendte ikke og ville ikke anerkende nogen anden. Fru Munch var glad i sit arbejde, som hun udførte i kærlighed til sin gerning og sine elever.

Og vi mindes fru Munch fra festlige stunder. De, der var med ved elevforeningens jubilæumsfest for mindre end to måneder siden, den 23. oktober, kunne genopleve for sidste gang at høre fru Munch spille de gamle kendte melodier. Jeg tror, hun var glad for at spille den aften – og vi nød det. Hun slog sine lyse triller på klaveret, som hun altid gjorde det, når hun ønskede at fremkalde en særlig stemning over musikken og sangen. Man kunne da tænke tilbage til den feststund ved skolens juleafslutning, når fru Munch spillede og vi sang skolens julesang »Kom, lad os nu på børnevis istemme Jesusbarnets pris«. Så kunne jo alle synge med.

Det var så karakteristisk for fru Munch, at selv om hun havde besvær med at gå, og selv om hun havde smerter, så gjorde hun alligevel ved elevfesten, som hun plejede: gik fra bord til bord og hilste på og talte med gamle elever. Hendes interesse for at høre om dem, deres kammerater og deres familie, og hendes evne til at huske dem var legendarisk.

Vi havde alle undt dette lyse menneske nogle gode år sammen med hr. Munch og frk. Weiner, nu da både hr. og fru Munch havde taget afsked med det daglige arbejde på skolen. Desværre var den gigtlidelse, som fru Munch fik, meget hård mod hende. Men selv når hun var i pine, kunne man finde det gamle humør og hendes slagfærdighed.

Fru Munch var så glad for »Blæsenborg«, for omgivelserne, hvor hun kunne følge naturen på nær hånd. Hendes skønhedsans kunne man spore i hjemmet og udenfor. Hun sagde så ofte: »Kom du igennem min have? Så du den og den blomst?

Er den ikke smuk!« Hun nød den have, som blev holdt så smukt.

Vi tænker ikke mindst på det gode familieforhold, der var mellem hr. og fru Munch og frk. Weiner. Hr. og fru Munchs ægteskab blev 46 år, et lykkeligt ægteskab med fællesskab både i gerning og i hjem. Der var altid noget værdigt, noget fint over dem begge og deres fællesskab, og det er betegnende for dette samliv, hvad hr. Munch sagde forleden, at hans ægtefælle kun havde forvoldt ham én sorg, og det var, at hun døde.

Tungt er det for Dem, hr. Munch, og hårdt har det været for Dem at se, hvad fru Munch måtte igennem de sidste dage. Vi, der er kommet til stede i dag, familie, gamle elever, venner og bekendte deltager i Deres og frk. Weiners sorg.

Hr. Munch har engang nedskrevet nogle tanker om liv og død. Hr. Munch har ønsket, at disse linier skulle lyde ved fru Munchs bære:

Jeg blev født uden at ville det,
og mit livs bane beredtes, uden jeg blev spurgt.
I uvished henfarer mine dage,
og den synd, jeg kan undgå, undgår jeg ikke.
Ved livet, hvortil jeg er kaldet, hænger min sjæl,
og jeg er angst for dødens kulde.

Jeg ved, at døden kommer,
jeg ønsker det ikke, men jeg bliver ikke spurgt.
I uvished om min skæbne
farer jeg til dødsriget, når min time er inde.
Jeg er et græs på marken,
en avne for vindens pust.

Da skal i fred jeg sove
ved alnaturens bryst,
en søvn så stærk og sund i evig hvile.
Men lyset, det vil tændes
på morgenrødens kyst,
for lyset, det kan ingensinde dø.

Translokationstalen 1966

Ved translokationen den 24. juni holdt skolebestyreren følgende tale, efter at forsamlingen havde sunget »Den signede dag«:

Denne sang regnes almindeligvis for at være en morgensang; som oftest er den da også at finde i sangbøgerne under afsnittet med morgensange. Men det er for snævert et synsfelt at anskue den under; den er meget mere end morgensang.

Den tager os med på en vældig rejse gennem hele vor tilværelse og skildrer denne rejse som en strålende, en skøn og frydefuld oplevelse ligesom den smukkeste, vidunderligste dag, der begynder med en solopgang, der skaber det strålende lys, hvori jorden og alt, hvad er på jorden – altså også vi – skal stråle og lyse; en morgenstund med skovenes opvågning, lærkernes triller, bækkens rislen – frem til den aftenstund, der maler vor himmelhvalving med alle regnbuens farver.

Det ligger indirekte, men stærkt understreget i første vers, sidste linie, at natten er noget, man ønsker afsluttet, altså mørkets og skrækkens tid; mens dagen er lysets og glædens tid. Og dette – sammenholdt med det sidste vers – giver det store perspektiv i sangen: I dette fædreland kendes ingen nat.

Men det er også let at mærke, at det ikke kun er billedet af en dags forløb, der er tænkt på, men at der tænkes på en rejse af ganske anderledes vældige dimensioner, en rejse, der fører os gennem hele vor tilværelse, til kenderne blegner, øjnene mattes – en rejse, på hvilken vi bliver fulgt af lyset fra Østerled, og som til slut fører os til vort fædreland, hvor: »med venner i lys vi tale«. Det er altså en forudsætning for at nå det fædreland, hvor dag ej ligger i dvale, at man har skaffet sig venner, og at man har gjort sin tale lys. Det er det, hvorom det hele drejer sig!

Der er mange slags rejser.

Der fortælles om en smed. Han boede i en landsby – sådan

en lille, hyggelig, stilfærdig landsby af den gammeldags slags – måske lidt stillestående – men en landsby, hvor alle kendte hinanden og tog del i hverandres glæder og sorger, hvor naboerne hjalp, når nogen var syge, hvor hjælp var selvfølgelig, når nogen manglede, hvor alle havde tid til en sludder over hækken – kort sagt: et af de steder, hvor Vorherre med glæde standsede op i smedjens dør og så på smedens håndværk med et smil. Et sted, hvor det var godt for mennesker at leve.

En dag kom forandringen til byen. Ikke sådan, at alt blev anderledes lige på én gang; nej lidt efter lidt kom det. Der blev bygget en biograf, hvor folk kom og så skrappe film; der kom et udsalg, hvor man kunne købe alverdens tant og pjat lige fra narrehatte til kulørte slips, cowboybukser og bikinier. Der kom en forretning, hvor folk købte blade med frække billeder, som de tog med sig hjem og studerede for nedrullede gardiner. Der kom en dansesal, hvor udskejelser af al slags florerede. – Og snart var al hyggen i landsbyen væk.

Menneskene havde så travlt med, hvordan de så ud, hvor meget de kunne tjene sammen til at købe alle de nye herligheder for, så der var slet ikke nogen, der længere havde tid til at standse op og få en hyggelig passiar, der var slet ingen, der havde råd til at hjælpe medmennesker i nød; for smeden og kromanden og den ganske lille flok, der ikke ville vide af det nymodens tant, og som samledes omkring pastor Tadæusen, så det ud som i Sodoma.

Og den nye smedesvend var med i det alt sammen; det så næsten ud, som alt uvæsenet kom fra ham.

Den gamle smed havde længe anet den frygtelige sandhed: at den nye mand, det var Den Onde selv. Ham kan man ikke kende; han optræder altid forklædt; på hans gerninger skal han kendes.

Da besluttede smeden at gøre en ende på uvæsenet; let var det ikke; men ad mærkelige veje fik smeden skaffet sig at vide, hvorledes man fanger Den Onde. Han smedede en flaske. Og på mystisk vis fik han kalorius lokket ned i flasken og prop-pen i. – Og der sad han så!

Nu fik flasken den egenskab, at den kunne skaffe sin ejer alt – simpelt hen alt, hvad han ønskede sig. Ondt og godt; penge og fornøjelser; magt og ære. Smeden besluttede derfor at aflevere flasken i hænderne på en mand, der var værdig til at besidde denne vældige magt. Hvorpå han begav sig på vandring for at finde denne mand.

Hvordan og hvor vandringen førte smeden omkring, det kan vi ikke komme ind på. Men lang og begivenhedsrig blev den; så lang, at den varer 200 sider i en bog! Men til slut kom han til den gamle, kloge konge, og ham ville smeden give sin flaske.

Kongen tog venligt imod ham; og kongen fik forklaret flaskens egenskaber, og så sagde kongen til smeden: »Du får tak for din gave. Med den kan vi råde bod på alle ulykker i verden. Vi kan skaffe mad og klæder til alle fattige; vi kan skaffe arbejde, penge og fornøjelser til alle mennesker; vi kan overvinde enhver fjende, og vi kan standse al krig og ufred; vi kan finde alle ugerningsmænd, før de får gjort deres forbrydelser. Men slå flasken i stykker! – For intet menneske må eje den magt!«

Smeden havde rejst i 20 år for at nå sit mål og overgive flasken i de rette hænder. Nu slog han flasken i stykker. Fyren derinde slap ud med en sagte piben. Og væk var han.

Se, det var fortællingen om en anden slags rejse. Var det synd for smeden? Var det rigtigt af kongen? Er midlet helligt, fordi hensigten er god?

Også I vil komme ud at rejse. Det meste af verden står åben for jer, der i dag forlader skolen. Der rejses i vore dage mere end nogen sinde tidligere; ikke mindst af ungdommen. Mange af jer vil i de nærmeste år prøve, hvad det vil sige at opleve andre himmelstrøg og andre folkeslag. Og bortset fra ganske enkelte steder kan der i dag købes billet til de allerfleste af jordens riger og lande – tur/retur.

Det er da et af de virkeligt store goder ved den moderne kommunikation, at der kan købes returbillet. For vist er det ungdommens natur at længes ud for at se nyt – opleve andet.

»Ud vil jeg, ud, å, så langt, langt, langt«, som Bjørnstjerne Bjørnsson udtrykte det.

Men det ligger også i menneskets natur at længes hjem, at søge tilbage, hvor det har sin rod. Da er det godt med en returbillet. Når noget går dårligt, kan I vende hjem til trøst og hjælp. Når noget går godt, kan I vende hjem og sole jer i glansen. Hvor I end går hen, går der også en vej tilbage.

Det må vel kaldes godt, at det er sådan. Men der er grund til en lille angstelse. Ikke sådan at forstå, at der er grund til angstelse for selve rejsen ud i verden; returbilletten er skam sikker nok. Men der er en fare for overfladiskhed, fordi det er let; planlægning behøver ikke at kræve megen grundighed. Derfor værner mange sig ikke til grundighed. Det hele går nok. Går ligesom af sig selv.

I gamle dage blev en rejse anderledes grundigt forberedt. Ikke alene skulle selve turen nøje planlægges; rejsemuligheder undersøges; de hjemlige forhold skulle ordnes; der måtte sørges for, at de tilbageblevne ikke led nød, mens man var borte; ens gods og andet jordisk skulle der træffes aftaler om, så det ikke forfaldt – eller faldt i andres hænder; man skulle »beskikke sit hus« – det vil sige, at der skulle træffes arrangementer, *som om man ikke vendte tilbage mere*. Og derved blev éns hele handlingsmønster ligesom mere bevidst; man tænkte mere over, hvad man foretog sig. – Og jeg tror, det var godt sådan.

For der er jo endnu en rejse, vi alle foretager os. Vi rejser også i tiden. Vi rejser ikke bare fra sted til sted. Vi bevæger os også fremad i tiden. Og det er en rejse, man ikke kan undslå sig for; vi rejser altid; også når man sidder stille; når man bliver hjemme; når man forbliver på stedet. – *Og til denne rejse gives ingen returbillet.*

Her gælder det virkeligt om, at man har beskikket sit hus. For her vender man aldrig tilbage. Hver handling, man har udført, hvert ord, man har udtalt, hver tanke, man har udsendt, er noget, der bliver stående. Det kan aldrig udslettes. Det kan aldrig gøres ugjort. Det står der til de seneste tider og tegner den vej, man har gået gennem tiden.

Og enhver handling, ethvert ord, enhver tanke er enten ond eller god. Mellem ondt og godt findes intet neutralt. Mellem rigtigt og forkert findes intet ingenmandsland. Aldrig er noget som helst af det, vi gør eller siger, ligegyldigt.

Så ser man da, hvor ond *éns* handling var, når man ser, hvor man har såret et medmenneske. Tit og ofte vil vi da sige: »Jamen, det var slet ikke min hensigt at såre dig; du skal slet ikke tage dig af, hvad jeg sagde, sådan mente jeg det slet ikke.«

Og vi kan da prøve »at gøre det godt igen«, som man kalder det; vi kan da udføre en anden handling, som skal lindre det sårede medmenneske; vi kan sige nogle andre ord, som skal trøste der, hvor de første sved. Javel, det kan vi gøre – og det er vel godt, hvis vi gør det. – Men er det nok? Er de første ord dermed gjort usagte? Er den første handling dermed kaldt tilbage? Nej, og det kan aldrig kaldes tilbage!

Fra nu af, hvor I så småt skal til at være voksne, er hvert minut i jeres vågne tilværelse at leve under ansvar – under ansvar over for jeres medmennesker. Man kan nok sige andre ord, der lindrer, hvor de første sårede – og det er da godt, hvis man overvinder sig til det; men det var bedre, om man havde *tænkt* først og slet ikke sagt de onde ord. Det var bedre, om »man havde beskikket sit hus«, før man rejste.

Det er min sikre overbevisning, at *alt*, hvad man gør og siger, kommer man *selv* før eller senere til at inkassere lønnen for – ond eller god løn eftersom handlingen var ond eller god. »Som du sår, skal du høste«, sagde mesteren fra Nazaret.

På rejsen i tiden frem mod det fædreland, hvor dag ej ligger i dvale, hvor altså lyset hersker, gælder det således om, at man har skabt sig venner – og det gør man ikke, selv om man har haft gode hensigter, men brugt onde midler – og for det andet, at man har gjort sin tale lys, at man har lært at tænke, før man slipper ordet løs.

Og mit ønske for jer, før I går, skal da være, at I må få hjælp og støtte til at finde den vej, I skal vandre gennem *tiden*, således at I kan blive jeres venners ven – uden at kræve noget til gengæld.

E. Basse.

Eftermiddag i menageriet

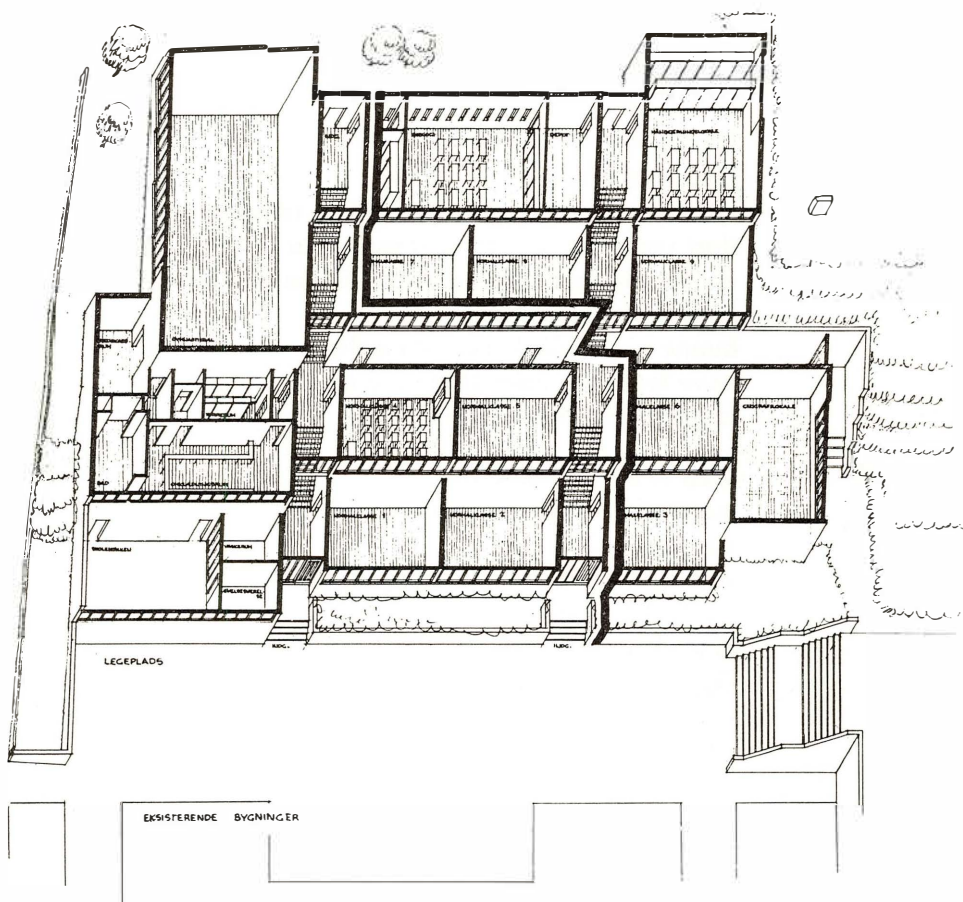
Havde vi været løver
kunne vi have brølet
rystet hele menageriet
med vore tropenatseruptioner.
Havde vi været ræve
kunne vi vidløst
være løbet frem og tilbage frem og tilbage
iført vor underlige dragt af forkert to
der ikke længer følger de normale fældetider.
Havde vi været ørne
kunne vi stækkede men kongelige
have ladet skæbnen forpjuske os:
fuglenes jammersminde.

Men vi er ikke vilde dyr
menneskeskabte visionerne
bag vore øjenlaag
usynlige tremmerne omkring os
udefinerlig den smag
af jern i munden.
Og blide blide ordene
vi maa adlyde.

Birthe Arnbak

Til dem, der har glædet sig over Birthe Arnbaks mange bidrag til årsskriftet, kan oplyses, at der i år hos Gyldendal er udkommet en digtsamling af forfatterinden: Sig noget Pjerrot. *red.*

Ryomgård Realskoles Udvidelse

Tegning af den påtænkte udvidelse.

Skolens bestyrelse har – lige siden skolen overgik til selvejende institution – arbejdet med udvidelsesplaner. Der foreligger nu et godkendt skitseprojekt. Dette omfatter ni nye normalklasser, gymnastiksal, skolekøkken, sikringsrum og ombygning af toiletterne. Vi får i første omgang ikke tilladelse til at bygge det hele, men vil i indeværende finansår få bevilling til opførelse af 4 normalklasser, gymnastiksal, skolekøkken og sikringsrum (til venstre for den sorte streg i tegningen). Nybygningerne vil blive placeret i trappeform op ad den ca. 8 meter høje skrænt nord for den nuværende skolegård. Den eksisterende skolebygning ombygges i stueetagen således, at der indrettes sløjdløkke i den nuværende gymnastiksal og lærerværelser i vestfløjen. Vi har budgetteret, at første byggeafsnit af nybygningerne og ombygning af stueetage vil koste ca. 1,6 mill. kr. Heraf skal skolen selv skaffe en sjettedel eller 250.000 kr.

Som formand for skolens bestyrelse opfordrede jeg under elevforeningens jubilæumsfest i 1965 og under elevforeningens sammenkomst i år elevforeningen til at søge oprettet en byggefond, som tilvejebringes af gamle elever fra skolen. Skolen disponerer til byggeformål i dag over ca. 100.000 kr. og regner med på forskellig måde at skaffe flere. Dette er jo simpelt hen nødvendigt. Vi har i denne forbindelse også tænkt på støtte fra gamle elever. Skolen skal foretage udvidelser og moderniseringer, ellers har skolen ikke chance for at kunne følge med i udviklingen.

Jeg håber derfor, at den opfordring, som jeg ved, at bestyrelsen for elevforeningen vil lade udgå til gamle elever fra skolen, vil blive vel modtaget, således at vi med rette kan sige, at også gamle elever har bidraget deres til, at skolen kan stå sig i konkurrencen.

Med venlig hilsen

K. Vester-Petersen

En rejse på Djurs

Første del af en lang tur

Landet nord og syd for Kolindsund hed fra gammel tid *Djurs*. I Valdemar II's jordebog stavet *Dyursæ* og sikkert udtalt i klang hermed. Landet mod nord var *Djurs-ø* og den største af den oprindelige gruppe. Det langstrakte sund i midten af ølandet kendtes som *Djurs-sø* og skilte til *Sønder Djurs*. Men hvor fandtes den rigtige *Djurs-å*? Kan det være andre end den, der løb ud i sundet mellem Over Slemming og Enslev i vigen ved Buskebro?

Godt nok siger krøniken at der udkæmpedes drabelige søslag i *Dyrsåens* munding, som flere historikere har anbragt ved den nuværende Grenå havn. Men åen, der løber ud dér, har da været *Grind-å*, lige fra den blev til. Den har ikke givet navn til byen, der retteligen burde hedde *Grindhøj*. Sådan som bopladsen sikkert har været benævnt i oldtiden.

Fra middelalder og til nyere tid er både *Dyrs* og *Djurs* brugt på prent og i tale. Endelsen »-land« er kommet til i tidens løb og var ikke almindelig brugt i skriftsproget og næppe hørlig i tungemålet førend i slutningen af 19. århundrede.

Da er *Dyrsø-landet* blevet til *Dyrsland*. Nu skriver vi *Djursland* – et navn, der dækker hele halvøen.

Ægte Djursinger har bevaret den oprindelige udtale i egnens bløde mål og siger *Djyrsland*.

Fra de ældste tider hørte Djurs til de skønneste og bedste egne i riget. Var fagert og frit, da de første nomade- og jægerfolk fulgte renens spor op gennem Jylland. Nogle få har nået

så langt som til Djurs og til stammefrænder berettet om det rige dyreliv, der gav mulighed for at leve godt.

De har navngivet landet og siden beboet det.

EN LANDSDEL BLIVER TIL

Det har taget ca. 15000 år at omforme Djurs fra en nøgen, rå ler- og grusflade til det smilende og veltrimmede land, vi kender idag. Den skandinaviske is skød lange bræer sydpå, da den begyndte sit opbrud i en mellemistids milde klima. Nogle endte på Djursland. På vejen hertil kværnede disse millioner af tons tunge kolosser en del af nordlandets urfjeld til grus, sand og ler. Både under, indeni og på ryggen af isen fragtedes delene af Djurs hertil. Afleveredes sammen med en bunke store og små sten til det kalk- og kridtunderlag, der havde ligget og ventet i hundetusinder af år. Jyllands næse fik sin facon i tiden derefter, mens bræerne slap favntaget og langsomt smeltede bort.

Smeltevandet sivede gennem revner og sprækker i isen og dannede vældige tunnelfloder under den hundrede favne tykke iskalot, der tyngede på Djurs. Floderne strømmede vestpå til isranden ved den jydske højderyg og aflejrede overflødigt sand og grus udenfor iskanten. De milevide flodsletter sprang siden i lyng og blev den jydske hede.

De mange dalsænkninger på Djurs blev sammen med Randers fjord, Nørreådalene og alle de østjydske fjorde skabt i tunnelflodernes tid, mens vandet endnu løb mod vest. Tunneldalen fra Grenå til Grund blev til Djurs-søen, der sluttede som Kolindsund, engang Danmarks største indsø. Diger, kanaler og pumpestationer fuldendte naturens værk for snart hundrede år siden. Overalt på Djurs findes istidernes spor, i bakkerne, i dalene og langs stranden. Mange småsøer, sige og vandhuller er minder om indespærrede isblokke i jordlagene. Glemte og gemte her til de efter mange års fængsel smeltede sig fri.

Den sidste istids forbedrede klima siges at være årsag til en voldsom naturkatastrofe, der satte sig synlige og varige spor på Djursland. Ved den lejlighed blev hele Molslandet lagt til

og så at sige adopteret af Djurs, hvad ingen af parterne siden har haft grund til at fortryde.

Om Molslandets tilblivelse og første tid fortælles, at der langt mod øst – hinsides Sverige – i istiderne lå en enorm bundfrossen indsø, der ragede 50 meter op over daglig vande. Iskolossen var solidt forankret i og holdt på plads af den svenske indlandsis. Da kæmpeisproppen tog til at smelte, fik den så meget vand under kølen, at den kunne flyde. I en orkan rev den sig løs af fortøjningerne og tog kursen mod nordvest – mod Djurs. Efter lang tids sejlads tværs gennem Sverige – med mellemlanding ved Sjælland for bundrensning – grundstødte hele den sejlene Østersø på Djurs sydlige kyst. For at komme fri opdelte den sig i mange enheder, der som bræer fortsatte ind over landet og formede de mange vige og halvøer i Molsherred. Forberedte de første sejlruiter i middelalderen, idag afløst af et sandt fægekapløb tværs over Kattegat ad den korteste rute. Til held for alverdens turister, foruden sjællænderne, der nu har mulighed for at komme over i en fart – og kigge på Mols bjerge. Og for alle hjemdragende djursinger og molboer, der ombord på »Maren og Mette Mols« er på hjemlig grund. Allesammen får vi hér bekræftet, at den gamle historie om Gefion, der pløjede et stykke ud af Sveriges jord, ikke er det rene digt – men rummer et gran af virkelighed.

Gefion og hendes okser var med ombord på hele turen over. Hun afleverede en god bid til det sjællandske, men Djursland fik dog en herlig del af pløjejorden. Hele tre smukke halvøer, Hasnæs, Helnæs og Mulnæs, hvor den sidste er det rigtige Mols. Bakker og slugter blev skubbet på plads i samme projekt, mens okseforspandet endnu var ungt og stærkt.

De to forposter – Jernhatten og Hjælmen – hilste for første gang på hinanden, da plovspandet rykkede frem med den blå-grå isflåde.

Siden har de to haft rang af sømærker og vogtet al sejlads. Hvor tidligere Marsk Stig havde sin borg – og sit falskmønterværksted – lyser Hjælmens fyr os i møde og byder velkommen til Mols og Djurs.

HER HAR FORDUM HAVET FRÅDET...

Mens Djurs kæmpede sig fri af isen, blev flodernes løb ændret flere gange. Den første Gudenå spærredes inde – eller blev hindret i sit løb – af en isbarriere i Randers fjord. Guden måtte søge vestpå gennem Nørreådalene og fortsætte gennem Skalså norden om Viborg for at kaste sit vand – i Limfjorden. En lille flod udsprang ved Kirial og løb nordpå til Gjerrild bugt. En større kom fra Rosmos, helt nøjagtigt fra Ørup. Den fulgte isranden sønden om Tirstrup, drejede mod nordvest ved Feldballe-Tåstrup og skød en masse grus og sand tilside i svinget. Jævnt og fint planeret, mere end rigeligt til kilometerlange start- og landingsbaner for SAS jetfly på Stabrand hede – godt 15000 år senere. Det kan man da kalde langtidsplanlægning.

Rosmos floden løb videre gennem Korupsø, forbi Thorsager, Tjerrild, og delte sig dér til Ryom enge og Pindstrup mose, fortsatte via Gammel Estrup til Grund fjord for så at gøre Gudenåen følge. Senere har Rosmos floden dannet et nyt leje og taget en ny retning fra udspringet i Ørup. Ved den sidste istids ophør har den fulgt dalen syd om Rosmos kirke til Hoed, gennem Balle, Rosmos kær og Attrup kær, forbi Høgholm, Bjørnholm, Hallendrup, Kærby og videre ud i Djurs-søen. Skodåen løber der endnu, og dalstrøget markerer fortidens

Harpen af rentak fra ca. 10.000 f.k.

brede strøm, der skabte den lille odde Nederst – der altså hedder »Nejest« – og som tidlig blev boplads for djursinger.

Vandmængden i Djurs-sø steg i takt med ismurens forfald, og samtidig hævede søbunden og de omliggende arealer sig på en lang strækning fra Ryom og vestpå. Vandmasserne gjorde klar til at bryde igennem mod øst, og en forårsdag har de brølet gennem en gletscherport mellem Baunehøj og Hessel på vej til Kattegat. Grindåen påtog sig siden at sørge for afløbet.

Det blev muligt at sejle tværs gennem Djurs – fra hav til hav – lige til Grund, der er det gamle navn for Randers fjord. Ja – helt til Viborg kunne man navigere, men det var i starten uden praktisk betydning. Der var jo ingen, der vidste det, før stenaldermanden kom til egnen nogle tusinde år senere og i en hulet træstamme påbegyndte sejlads mellem øerne. Langt senere møder vi jernalder- og bronzealderfolk, der tog Gudenå-kulturen i arv. Endelig kom vikingerne og gjorde det mere nødvendigt at sejle end at leve. De inviterede ligefrem deres fjender og vel også hinanden på slagsmål i Djurs-søen. I tidlig middelalder sejlede man stadig gennem Djurs – og ad Viborg til – både på voldelig færd og i fredeligt ærinde. Svend Eriks-søn af trekløveret Svend, Knud og Valdemar benyttede Hundested–Grenå ruten, da han overførte sin skånsk-sjællandske hær nogen tid efter blodgildet i Roskilde. Han vendte som bekendt ikke hjem igen efter opgøret med Valdemar den I og Store på Grate hede den 23. oktober 1157. Der har næppe sejlet ret mange konvojer gennem Djurs-søen efter hans tid.

I den ældre stenalder begyndte Djurs at antage sit nuværende udseende. Langsomt og fortsat har landet hævet sig, sunde er blevet til søer og søer til sige. De gamle fjorde og deres munding er sandede til, og kystlinien blev rundet af. Kun et par af fjordene holdt stand til nutiden som store indsøer, Kolindsund og Korupsø, begge forlængst udtørrede og under plov, men omkranset med en rigdom af fortidsminder, af bopladser og køkkenmøddinger.

Konturerne af ølandet Djurs ses tydeligst fra de gamle søer og smeltevandsdale. Der var 5 store øer og en mængde små,

Rougs-ø og Dyrs-ø mod nord, den sidste var større end de øvrige tilsammen. De tre øer i syd har vel også hver især haft et navn, som det ikke har været muligt at efterspore, da en rejse på Djurs blev indledt. Men det er alltsammen så viseligt indrettet, at Djurslands herreder den dag i dag kan kendes som de tidligere øer. Sønder Dyrs består endog af hele to, og Øster Lisbjerg må derfor undgælde ved at blive en halv-ø.

Sognegrænserne er endnu tydeligere markeret i de gamle vandskel. De mange småøer, der lå spredt ved Djurs-søens bredder og i dens mange vige, kan endnu lokaliseres. Nogle få er kendelige i navnet, f. ex. Rougs-ø, Rings-ø og Skarres-ø, men de allerfleste har fået deres navn forvansket gennem tiderne, hvis de da i det hele taget har været navngivne. I oldtiden har man rent lokalt sagt Øen eller Holmen og kun undtagelsesvis hæftet et forled på for at understrege beliggenhed eller naturforhold. En ø kan også have navn efter en guddom, f. ex. Tjerrild, der intet har med tjære plus ild at gøre. Tjerrild skal sikkert tydes som Tirs-vi eller Tirs-hille, og stedet har da været viet til soldyrkernes gud, været en fredhellig Tirs-ø. Folk på egnen udtaler endnu navnet, som det rigtigt hedder: »Tieri«. På en naboo mod øst findes en »Tyrssø«, fejlagtigt kaldet »Tyvsø«, og en »Tyrssø-hale«, den sidste er en lille banke, der stikker ud i Skarresø mose.

MENNESKER PÅ DJURS

De første agerbruges hustomter er fundet på en holm i Korupsø ved gården Barkjær. Her levede i oldtiden et kollektivt bondesamfund på 52 familier, der praktiserede andelstanken, længe før bonden igen blev en fri mand i 1788 og kunne tage fat på at realisere Barkjær-stammens idéer i moderne udgave.

Jægere, fiskere og agerbrugere var de selvsamme mennesker, og de boede overalt på Djurs, hvor der var en ø, et næs eller en lun sydvendt skråning ved rindende vand. De vældige affaldsdynger, køkkenmøddingerne, er resterne af deres bopladser. I Kolind, ved Fannerup og på »Nejest«, foruden talrige

andre steder, levede de på skalbunken – og døde samme sted. Deres skeletdele, deres redskaber og våben, potteskår og smykker fandtes endnu ved ildstedet, da forskerne tog fat på at grave ud.

For godt hundrede år siden mente man, at skaldyngerne var naturens værk, indtil den unge arkæolog Worsaae under en gravning ved Mejlgård i september 1850 begyndte at ane den rette sammenhæng, og året efter fik sin teori anerkendt af Videnskabernes Selskab og sit nydannede ord optaget i sproget.

Ordet »køkkenmødding« fødtes ved en skaldynges i Mejlgård skov og indgik i alverdens tungemål, hvor ingen har kunnet udtale det – som her på Djurs.

Et enkelt fund synes at bekræfte, at der også boede mennesker på Djurs for 100.000 år siden, i en af mellemistiderne. Ved Hollerup i Gudenådalen fandtes i 1912 nogle marvspaltede dådyrknogler, som siden ved hjælp af nymodens teknik blev dateret til fornævnte ærværdige alder. Knoglerne bar tydelige spor af knusemærker og slagfelter, der røbede menneskelig snilde, men om disse første jyder ved man heller ikke andet.

Et fund på Dyrholmen – en boplads mellem Fausing og Øster Alling – har bragt marvspaltede menneskeknogler for dagen. Snit- og skrabemærker afslørede menneskeædende djursinger fra den ældre stenalder. Mellem afgnavede dyreben lå skeletrester af mindst tyve personer, antagelig levninger fra kultiske måltider. Menneskekød har næppe været hverdagskost, men er bragt som offer til de høje guder. Man har blotet for at nedkalde frugtbarhed og trivsel, for at skaffe jagtlykke eller som tak for sejrrig færd mod en uvenlig stamme. Muligvis har man ofret tilfangetagne fjender og deres trælle. Knoglemarv var, hvorfra det end stammede, altid en eftertragtet spise, der gav mod og kraft samt forsikrede mod impotens.

Senere hen i stenalderen og ind i jernalderen blev man mere humane og lagde den til guderne viede og ofrede mand eller kvinde i mosen – og i hel stand. Både Grauballemanden og ham fra Tollund er særdeles oplysende – omend tavse – vidner til kulthandlinger for et par tusinde år siden.

Dragter fra Huldremosefundet.
(ca 100 f.k.).

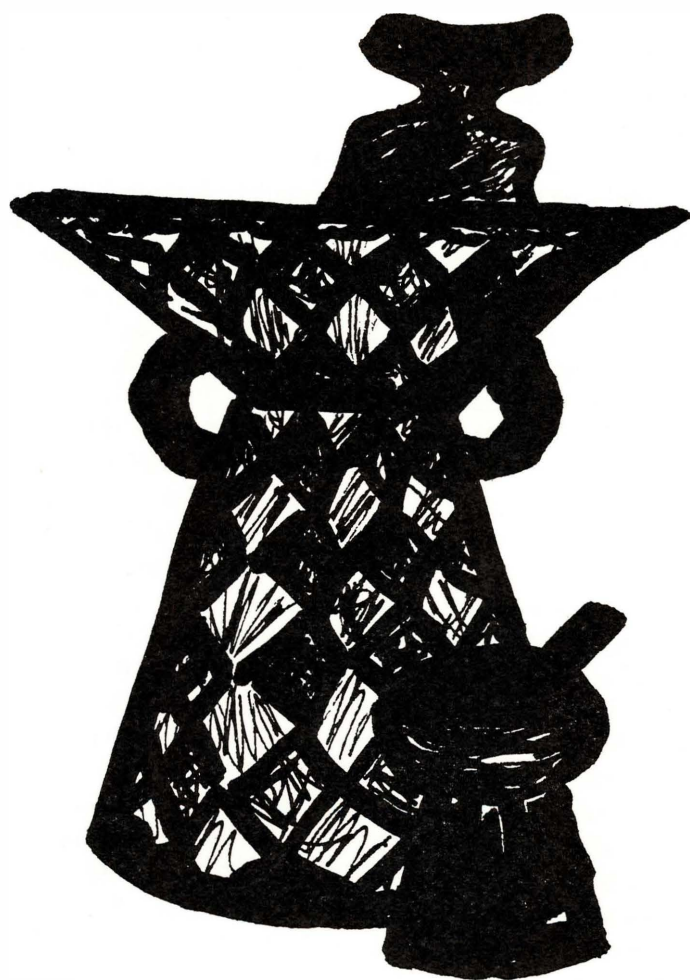
Fra Djurs kendes de to jomfruer i Huldremose ved Ramten. Iført fornemme og meget kostbare dragter er de nedlagt dér efter at være udvalgte og viede brude til højere magter.

Hvor der ligger grupper af dysser og jættestuer, de første bønders grave, findes også de store bopladser. Ved Nødager, i Ginnerup, Sivested, Marie Magdalene og særlig ved Stenvad og Tustrup ligger de tæt. I Tustrup ved Hevring å ligger gravene med et kulthus som centrum. Jættestuens kammer er næsten 10 meter langt og har ydermere et lille annex, som kun kan opleves, hvis man tør kravle på alle fire og ikke er mørkerød.

Djurs er ikke alene oldtidsminder i form af gravhøje, runestene og bopladser langs vandvejene. Ved Sjellebro, hvor landevejen krydser Alling å, er udgravet en vej fra vikingetiden. Men ikke nok med det, under denne fandtes endnu tre andre veje, der viser, at hér har man færdedes helt fra tidligste jernalder. De to øverste veje havde kørebaner af svære sveller på nedrammede pæle. De to ældste og nederste veje var brolagt med sten, der hvilede på et lag af tømmer og svære grene kantet af store marksten, nærmest et vadested. I umiddelbar nærhed af Sjellebro kro står en maskesten, en værnsten for de vejfarende, der nok havde behov for både at komme tørskoede over og slippe for at falde i hænderne på stavkarle og stimænd. Den gruelige troldemaske på stenen har mindsket farerne for både hærfolk og stuedrivere.

Djurs rummer utvivlsomt mange uopdagede minder fra en gloriøs fortid og har til dato vist, at Nødager og Tøstrup sogne fører stort, hvad dysser og gravhøjes mængde angår. Der har været mange flere, men ukendskab og tankeløshed har overalt nydt fremme og ødelagt bopladser og gravsætninger. På Djurslands museum i den gamle købmandsgård på torvet i Grenå har museets mangeårige og dygtige konservator J. E. Kirk på fortrinlig vis opbygget Djurslandet og dets mennesker i oldtiden. Her kan gøres forstudier til ture Kolindsund rundt.

Der ligger stadig potteskår og flintredskaber og venter på den, der har øjnene med sig.

Frugtskåle med skeer
fra Tustrupfundet
(ca. 2000 f. k.)

HÆRREDER OG SKIPÆN

Allerede i folkevandringstiden blev Danmark opdelt i Hærreder, den tids militærdistrikter, der blev til retskredse omkring Herredstinget. Denne inddeling gælder stadig – med få undtagelser – i vor tids jurisdiktioner.

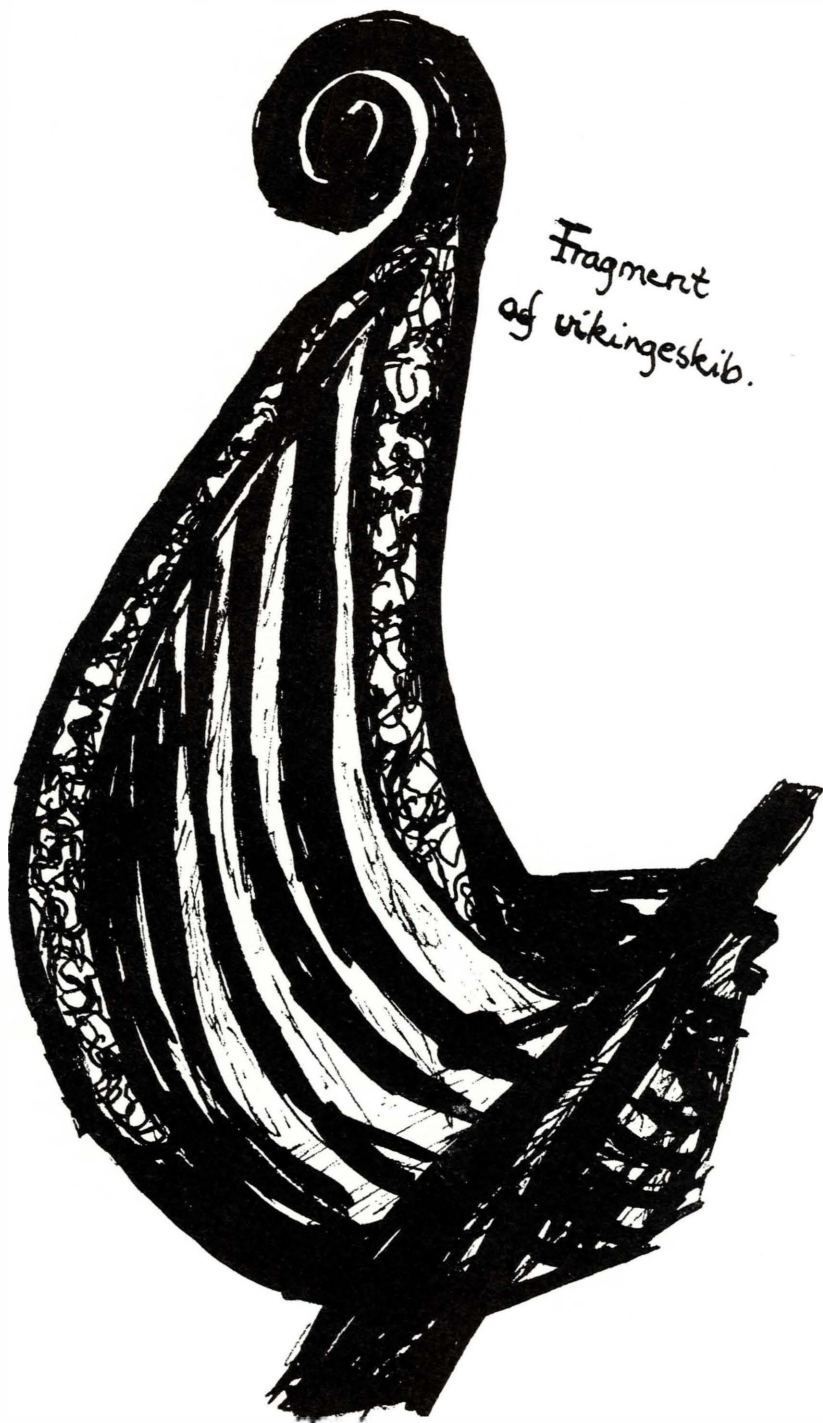
Djurslands fem herreder, Sønderhald-, Nørre Dyrs-, Sønder Dyrs-, Mols- og Øster Lisbjerg var samlet i Kalvøe Amt, mens Rougsø har ført en omskiftelig tilværelse. Rougsø, engang omflydt af vand på alle leder, var slet ikke til som herred, da kong Valdemar førte sin jordebog á jour. Den var en del af Sønderhald og hørte siden til Dronningborg Len og Dronningborg Amt. Det nuværende Randers Amt oprettedes ved kgl. anordning af 4. september 1793.

Det oprindelige Djurs er de herreder, der føjer sig Kolindsund rundt: Nørre- og Sønder Dyrs – samt en del af Sønderhald. Hald er det gamle ord for skråning – for land, der hældede. Herred, egentlig Hærred, var en territorial inddeling, et område, hvorfra en ridende skare mænd – en hærske – samledes på fælles mødested – på herredstinget.

I vikingetid var landet opdelt i skibsreder – eller skipæn, som det hed på olddansk. Skipæn var et område, der dækkede så meget land, at folket her magtede at rede et ledingsskib på kongens bud og bemandede det med 48 selvejerbønder fra lige så mange gårde.

Øster Lisbjerg var endog delt i to skipæn, Koningskibelse og Bispeskibelse, hvilket tyder på såvel kongsgård som nærliggende bispesæde. Landet nord for Kaløvig hed da også Kongens skipæn. Kongsgården skal have ligget i Løgten bugt og først mistet sin betydning, da Erik Mændved byggede sin faste borg på Kalvøen. Hvor bispegården har ligget er uopklaret på dette tidspunkt af rejsen på Djurs, men det har nok været ad Århus til.

Djurs har uden tvivl haft lige så mange skipæn, som der har været hærreder – måske flere. Der var jo ikke vandmangel i de egne. Det var nødvendigt at sejle, men ikke at leve. Mange befalinger til hærfolk og skibsmænd er udgået fra kongsgår-

Fragment
of vikingeskib.

dene, også fra kongsgården i Grenå, der – strategisk velanlagt ved åbredden og nær Djurs-søen – vogtede indsejlingen. Mange væbnergårde lå som små røverreder, og lige så velanbragte som kongens egen, på holmene og næssene hele søvejen til Grund fjord. I vigen ved Buskebro, hvor den nuværende Skærvad å udmunder, har de kampklare fartøjer været rede, når ufredstider nærmede sig. Våbenfund på strækningen Enslev-Skiffard pynt sandsynliggør, at søslagene ved og i Djurså blev afgjort her. Harald Haarderaade, Svend Grathe, Valdemar den Store og Erling Skakke er kendte navne fra dengang, Djurs-søen lagde vand til alvorlige hændelser i Danmarkshistorien.

En rejse på Djurs tog sin begyndelse for mange år siden – er fortsat utallige gange – og aldrig endt.

*

På en sydvendt skråning – ved et lunt bakkehæld i Rosmos hede – ude i bakkerne, hvor der har været gravet kalksten i tusind år – lige ned til dalen, hvor bækken har afløst den anden Rosmos flod – med udsigt til Vor Frue, landsbyens lille middelalderkirke, der engang ejedes af det mægtige Øm kloster – ligger en boplads fra nutiden.

Her er fredeligt og frit – her er træer og blomster, fugle og dyr – her er sten, sand og grus i mængde – og her er læ for alle vinde.

En gang imellem afslører en bil ovre på landevejen eller et fly på vej til mere beboede egne, at jetalderen er over os. Men beboerne ænser det næppe, er så vant til støj fra storbyen, at lidt uro hører med i billedet.

Et øjeblik efter kalder fasankokken nede fra skrænten – eller harekillingen kigger indenfor havegærdet – og et par rovfugle svæver langt oppe på udkig efter føde. Ordenen er genoprettet.

Fra denne boplads i Sønder Dyrs udgik sommerens rejse på Djurs – Kolindsund rundt til fods. I sandhedens navn bør det tilføjes, at en del af vejen agedes i vogn.

Beretningen herom vil – med redaktørernes billigelse – følge i næste årsskrift.

Rosmus hede i efteråret 1966.

Karl Mejnecke.

Redaktionen vil med glæde modtage næste rejseberetning i 1967.

(red.)

Af skolens dagbog

1965

- 12.-8.: Skolen begyndt med 417 elever, heraf 60 nye, fordelt på 20 klasser, heraf for første gang en 8. klasse. 2 nye lærerkræfter, fru Inger Budolfsen og frk. Anne Marie Pedersen.
I sommerferiens løb er på stadion opført en klassepavillon, som nu tages i brug.
- 17.-8.: Frk. Weiners 40-års-jubilæum som lærerinde. Lille festlighed ved fællessang. Skolebestyreren talte om arbejdet. Formanden, K. Vester-Petersen, talte til frk. Weiner og overrakte jubilæumsgratiale.
- 27.-8.: 6a på en vellykket cykletur til Mols Bjerge med hr. Gotfredsen og frk. Larsen som ledere.
- 15.-9.: 8. classes piger på besøg i børnehave i Århus under frk. Larsens ledelse.
- 16.-9.: Et hold af skolens elever under hr. Stig Jensens og frk. Jakobsens ledelse til idrætsstævne på Hyllested skole. Vore elever blev nr. 2.
- 18.-9.: Månedsslov.
- 25.-9.: Lørdagstime. Hr. Wulff giver instruktion i skakspil – som et led i arbejdet for at give eleverne gode fritidsinteresser.
- 22.-9.: Skolens lærere til instruktionskursus i Kolind. Skolen lukket.
- 8.-10.: Axel Munchs 80-års-dag mindedes ved fællessang. III real nedlagde blomster ved mindestenen.
- 9.-10.: Lørdagstime. Hr. Wulff spiller nok et spil skak.
- 12.-10.: Erhvervsvejleder Thrane besøger III real.
Skolens kor sang og underholdt ved konfirmandfest i Ryom missionshus.
- 18.-10.: til 23.-10.: Efterårsferie.
- 25.-10.: F. N.s 20-års-dag omtales ved fællessang.
- 6.-11.: Lørdagstime. Fru Højholt fortæller om F. N. og viser lysbilleder, bl. a. fra Mysore-projektet.
- 8.-11.: til 13.-11.: Novemberprøver.
- 23.-11.: Overlærer frk. Larsen indvalgt i Marie Magdalene menighedsråd.
- 27.-11.: Vidnesbyrduddeling i klasserne.
Lørdagstime. Frk. Jakobsen fortæller rejseindtryk og viser lysbilleder fra en sommerferietur i Norge.
- 30.-11.: Fru Munch indlagt på Grenå sygehus.
- 7.-12.: Fru Munch afgang ved døden.

- 8.-12.: Ved fællessang holdt skolebestyreren mindetale over fru Munch.
- 11.-12.: Fru Munch bisattes fra Marie Magdalene kirke. Skolen viste sin deltagelse ved stilhed: skolen lukket. Pastor Andersen talte ved bisættelseshøjtideligheden i smukke og velvalgte ord over fru Munch. Skolens formand, K. Vester-Petersen, talte ved bårn meget personligt om forskellige sider af fru Munchs rige virke og rige sind.
Elevforeningens fane paraderede ved bårn.
Skolens kor sang »Se, nu stiger solen«.
- 18.-12.: Ved fællessang: en »dommerkomité« har udpeget den bedste og mest smagfulde juleudsmykning i klasserne: blandt de store IIa og hos de små 1. og 3. kl. i fællesskab.
- 19.-12.: Søndag. Skolens kor – 65 mand – gav kirkekoncert i Estruplund kirke. Meget vellykket.
- 22.-12.: Juleafslutning: 1. Velkomst, korsang, julehistorie. 2. Elevoptrin: Tante Amalie (6a), »En bagatel« (IIIb m. fl.), Hans og Trine – i gl. og ny udgave (IIa), folkeviser (IIb). 3. Hyggetime med klasselæreren. 4. Film. – En rigtig smuglerhistorie. 5. Juletræ.
- 1966
- 7.-1.: Skolen begynder på sin fødselsdag. Flag op.
- 15.-1.: Lørdagstime. Hr. Klinkby. Film og lidt foredrag om Antarktis.
- 25.-1.: Lærermøde om foreløbig deling af 7. klasserne.
- 29.-1.: Ibs og fru Budolfssens udstilling om F.N. åbnet. Imponerende stort og godt arbejde. Sidste time: Lysbilleder om F.N. ved fru Budolfssens.
- 2.-2.: Forældremøde for 7. klasserne. Ca. 110 forældre var mødt. Efter skolebestyrerens redegørelse for delingsproceduren kaffebord. God stemning og livlig spørgelyst hos forældrene.
- 3.-2.: Forældremøde for 6a. Hr. Gotfredsen som klasselærer holdt foredrag, bl. a. om forholdet mellem hjem og skole. Hr. Ole Jensen talte om engelskundervisning. Der blev vist lysbilleder fra 6a's tur, livligt kommenteret af hr. Gotfredsen. Til slut kaffebord.
- 4.-2.: Forældremøde for 1. klasse. En repræsentant for hvert eneste hjem var mødt. To undervisningstimer, derefter formiddagskaffe med samtale. Arrangør: fru Lene Basse Kristensen.
- 5.-2.: Lørdagstime. Fru Budolfsen viser to film om F.N.s arbejde.
- 12.-2.: Udvidet lørdagstime: Ib og fru Budolfsen indleder til diskussion om F.N.-problemer. Meget livlig deltagelse i diskussionen fra eleverne efter gode oplæg fra Ib. Elever fra 7. klasse og opefter deltog. Godt arrangement.
- 25.-2.: Bestyrelsesmøde, hvor byggeplanerne drøftedes efter de nye tegninger og arkitektens overslag: 3,2 mill. kr. Det vedtoges dog at tage en ny forhandling med arkitekten for at nedskære dette.

- 2.-3.: Natten til i dag eller i går eftermiddags indbrud på skolen. Pengekassen med penge og IIb's bankbog stjålet. Kriminalpolitiet fra Randers optog rapport.
- 14.-3.: til 19.-3.: Martsprøver.
- 22.-3.: Lærermøde: 7. klasses deling. 47 egnede, 27 måske egnede, 13 ikke egnede for realafdelingen.
- 23.-3.: Røde Kors starter indsamling på skolen til hungerhjælp til Indien.
- 31.-3.: Fru Budolfsen til instruktionskursus i maskinskrivning i Vorup.
- 2.-4.: Vidnesbyrd uddeles i klasserne.
- 4.-4.: Hr. O. Jensen til instruktionsmøde i erhvervsvejledning i Randers.
- 6.-4.: Børnenes Røde Kors-indsamling til Indien indbragte 800 kr.
- 18.-4.: Erhvervsvejleder Schøler havde enkeltmandskonsultation for III real og 8. kl. – og enkelte fra II real. 37 elever mødte.
- 21.-4.: og 22.-4.: Optagelsesprøve til I real.
- 23.-4.: Hr. Munch fylder 75. Skolens kor sang morgensang foran Blåsenborg.
- 25.-4.: til 29.-4.: Skriftlig eksamen.
- 3.-5.: Sangstævne i Ebeltoft. Deltagere: Ebeltoft, Rønde og Ryomgård Realskoles kor og blokfløjteorkestre. God og nydelig koncert. Vore elever klarede sig fint, både hvad det sanglige og ikke mindre hvad det opførselsmæssige angår.
- 4.-5.: 7b og 8. kl. på virksomhedsbesøg på Pindstrup Mosebrug med fru Højholt og hr. Klinkby.
- 16.-5.: til 23.-5.: 8. kl.s elever udsendt i erhvervspraktik.
- 18.-5.: III reals sidste skoledag. III real startede dagen med at give kaffe til alle lærerne i fysiklokalet. Hvad eleverne bestilte i den tid, ved vi ikke! Senere på dagen blev så lærerne brændt på bålet af Ku Klux Klan, efter at alle skolens indvånere – på nær 5b, som i forvirringen blev glemt i kælderens – var vandret i en lang række gennem alle skolens gange og rundt på bakken og helt ud omkring sportspladsen. Afbrændingen foregik på den lille bakke til lyden af uhyggelige trommehvirvler. Efter forlydende var der nogle af lærerne, der ikke rigtig ville fænge. Efter middag underholdt II real deres sørgende kammerater fra III real med en blanding af munter og alvorlig underholdning – alt særdeles vel udført. Dagen sluttede med fodboldkamp mellem III real og II real. Ja, det var en drabelig dag!
- 23.-5.: Mundtlig eksamen begyndt.
- 31.-5.: Atter indbrud på skolen – i pinseferien. Elevforeningskontingent stjålet fra aflåst skuffe på viceinspektørens kontor.
- 3.-6.: Juniprøven begyndt.
- 17.-6.: Sidste eksamensdag for III real. Alle 49 bestod.

- 22.-6.: Vidnesbyrduddeling i salen. Skolebestyreren talte over emnet: arbejde og opførsel. Uddeling af flidspræmier til 8. kl., I og II real.
- 24.-6.: Forældredag og translokation. Godt vejr. Mange gæster. God udstilling af eleverarbejder; efterhånden har disse udstillinger taget et sådant format, at gymnastiksalen slet ikke slår til; der findes elevtegninger rundt omkring på gangene, sløjdarbejder i søjlegården, særudstillinger af de mindste elevers arbejder i deres klasselokaler, og gymnastiksalsudstillingen omfatter foruden håndarbejder og juniprøver forskellige arbejdsbøger, borddækningsmodeller, gruppearbejder m. m.

Translokation efter sædvanligt mønster.

Efter translokationen generalforsamling i den selvejende institution, hvor mange af lærerne, men få af forældrene var mødt op. Bestyrelsen blev genvalgt, medens en del af suppleanterne, der ikke længere har børn på skolen, blev erstattet med nye.

Om aftenen samledes bestyrelsen og lærerne i nr. 8 og nr. 9 til et lille »møde« for at sige hinanden tak for et godt arbejdsår.

— — —

I sommerferien var et hold elever fra II real på ferietur til Norge (Larvik–Bandak–Rjukan–Kongsberg) under ledelse af fru Budolfsen og hr. Stig Jensen – meget vellykket.

— — —

6a var også på farten i ferien. Frk. Larsen og hr. Gotfredsen havde så godt som hele klassen med i en ferielejr ved Kollund, hvorfra man til fods, pr. cykel eller pr. bus tog ture til den nærmeste eller lidt fjernere omegn, bl. a. Dybbøl, Broager, Kobbemøllebugten og Sydslesvig. – En stor oplevelse for alle deltagerne, og så var den billig.

— — —

- 8.-8.: Hr. Munch indlagt på Ebeltoft sygehus.
- 12.-8.: Nyt skoleår begyndt. 390 elever, heraf 44 nye. For første gang en 9. klasse (12 elever). I alt 19 klasser, 20 lærere, heraf en ny: fru Andreassen.
- Håndværkerne begyndte i ferien at opsætte betontrappe i sydfløjens – endnu ikke færdige – rod og griseri omkring dem.
- 20.-8.: Hr. Munch hjem fra sygehuset – flaget op.
- 24.-8.: Forældre- og classesammenkomst for IIIB: Norgesaften. Elevernes Norgestur genopleves i billeder, sang og »snak«. En hyggelig aften, ledet af fru Budolfsen og Stig Jensen.
- 5.-9.: Efter at lærerrådet havde vedtaget at søge kontakt med Jydsk Skolescene, Århus, med fru Budolfsen som kontaktperson, anmeldtes i dag 214 deltagere fra 7., 8., 9. og realklasserne.

- 5.-9.: Skoleidrætsstævne i Randers. 12 elever fra 7. (og 6) deltog under ledelse af frk. Jakobsen og Stig Jensen. Både drenge og piger opnåede en femteplads – af 21 deltagende hold.
- 8.-9.: 5a på tur til Århus fra middag. Besøgte Naturhistorisk Museum, Marselisborg, tog på rundtur i havnen og sluttede af hjemme hos fru Budolfson i Risskov. Ledere: fru Budolfson og frk. Inge Basse.
- 11.9.: Søndag. 7a på terræntur på Norddjursland med hr. Gotfredsen og frk. Larsen.
- 18.-9.: Skolen deltog for første gang i skolescenens arrangementer. 211 elever så på Aarhus Teater Molières »Den fine mand«. I alle måder en vellykket tur. Interessen for stykket stor, elevernes optræden eksemplarisk.
- 19.-9.: 3. klasse på »skovtur« til Skovgård strand med frk. Larsen og hr. Gotfredsen.
- 21.-9.: Pædagogisk stævne i Kolind. Skolen lukket, da 17 af lærerne ønskede at deltage.
- 23.-9.: Overlærer Søe fylder 60.
- 26.-9.: 5b og hr. Klinkby beser Marie Magdalene kirke.
- 30.-9.: Idrætsstævne på Mølleskolen, Ålsø. Et hold drenge og et hold piger fra realklasserne deltog under ledelse af frk. Jakobsen og hr. Stig Jensen. Såvel drenge som piger blev nr. 2 i holdkonkurrencen.

Gaver og legater

Ved vidnesbyrduddelingen i juni: 1 bogpræmie til følgende elever: Gurli Hviid, 8. kl., Elsebeth Navne, Ia, Mary Fogtmann, Ib, Jytte Margit Andersen, IIa, Ingelise Munk, IIb.

Ved translokationen: Axel Munchs mindelegat: Jette Else Andersen, IIIb. Boghandler Andersens flidspræmie: Rita Bøgh Andersen, IIIa. Elevforeningens flidspræmier: Jane Pilgaard Winther, IIb, og Leif Falk Hansen, IIIc. S. Vester-Petersens mindelegat: Axel Jørgensen, IIb.

Elevforeningens hjerteligste tak til giverne.

Årsfest og generalforsamling

Til en afveksling indledtes efterårsfesten med generalforsamling, hvortil fremmødet var ganske pænt. Med Karl Mejnecke som dirigent afvikledes generalforsamlingen hurtigt og lidenskabsløst. Alle valg var genvalg. Kontingentet fastsattes uforandret til 10 kr. Det vedtoges, at årsfesterne også fremover skulle afholdes på skolen, såfremt det var praktisk gennemførligt.

Aftenfesten havde samlet knap så mange deltagere som ved jubilæet i fjor, men var dog godt besøgt, idet ca. 100 deltog i spisningen. Efter »De rejste en skole« bød formanden velkommen og holdt derpå en kort mindetale over fru Munch, og den måtte jo sluttes med »I livets aftensvale«. Senere blev der talt af Frithjof Ørtved som repræsentant for årgang 1916, skolens første 50-års-jubilarer. 3 af årgang 1916 glædede os ved deres nærværelse. Skolebestyreren havde ordet senere og talte om den private realskoles stilling før og nu. Skolens formand, lrs. Kristian Vester-Petersen, gennemgik planerne for skolens forestående nybyggeri og udkastede på ny den tanke, at gamle elever skulle være med til at gøre deres gamle skole tidssvarende og konkurrencedygtig ved at *indbetale bidrag til en byggefond*. Frithjof Ørtved havde ordet igen senere for at overrække elevforeningen et smukt beløb som gave fra årgang 1916, et beløb, som skulle være begyndelsen til et legat, hvis midler måtte anvendes efter foreningens bedste skøn. Elevforeningens formand takkede for gaven og for de smukke ord og tanker, der var blevet udtrykt i talerne. Vi sang »Skal gammelt venskab —«, og

dansen gik – og den gik godt – til kl. 1. 40-års-jubilarerne stillede med 4 mand, 25-års med 16 mand og 10-års ligeledes med 16 mand. Alt i alt en dejlig aften.

Ved et kort bestyrelsesmøde konstituerede bestyrelsen sig som følger:

K. Basse Kristensen, formand,
Else Olesen, kasserer,
Gertrud Sten Larsen, sekretær,
John Juul Eriksen, redaktør,
Finn Lorentzen, redaktør,
Henning Vester Sørensen,
Anna Graversen.

Sekretærens adresse, hvortil nyindmeldelser, adresseforandringer og navneforandringer bedes sendt, er: Åby Bækgårdsvej 10, Åbyhøj. Foreningens gironummer er stadig 45678.

Medlemstal pr. 1. oktober: 679.

Jubilæumsårgange til næste år: 50 år: 1917, 40 år: 1927, 25 år: 1942 og 10 år: 1957. Tænk over det i god tid!

Bestyrelsen sender hermed alle medlemmer vore bedste jule- og nytårsønsker med tak for 1966.

Bestyrelsen.

Personalia

Årets studenter:

Birgit Kløve, Lone Rasmussen, Vita Hald, Birgit Hoffmann, Anna Lise Pape, Birgit Danielsen, Ane-Lene Kjølby, Anne-Marie Lüneborg, Niels Axel Boas, Kaj Aage Kristensen, Erik Ejlersen, Carsten Hougaard, Ove Møller Haarup, Poul-Erik Lietzin Jensen, Bent Juul, Frede Gissel Nielsen, Holger Rosenstand, Bjarne Svenningsen, Lisbeth Eriksen, Elisabeth Henning Jensen.

Andre eksaminer:

Ester Tyrre Sørensen (60) og Lars Møller Rasmussen (59) har begge bestået lærereksamen.

Olaf Hauge Nielsen (58) har bestået eksamen som svagstrømsingeniør.

Følgende har indgået ægteskab:

Jørgen Breinegaard Madsen (49). Tandlæge Eva Dragheim med Jens Bang (54). Randi Buch Møller (56) med Poul Døssing. Helle Dahl Petersen (56) med læge Kaj Aaberg Jørgensen. Birte Svellov (56) med ingeniør Peter Aabyen. Anna Hastrup (54) med gdr. Gravers Graversen, Vemb. Inger Elisabeth Møller (60) med Erik Skelde Petersen (60). Ekspeditrice Vibeke Mathiesen med Torben Bundgaard (57). Anna Precht Hansen (62) med kontorassistent Arne Jacobsen. Inge Bjerre (58) med politibetjent Peter Killeberg. Kirsten Vester-Petersen (58) med stud. med. Gunnar Starup. Aase Nørregaard Jørgensen (62) med salgschauffør Kaj Kristiansen. Hanne Falk Kopec (66) med rørsmed John Jensen. Poul Sand Graversen (59). Ingrid Sørensen med Jakob Jakobsen (59). Ilse Fogh (60) med kontorassistent Niels Møller Pedersen. Lissi Henningsen (60) med automekaniker Peter Juhl. Jette Jørgensen med Bjarne Bachmann (60). Kirsten Merete Nielsen (60) med Bjarne Bollerup. Leif Ballegaard (59). Bente Sørensen (61) med teknisk tegner Søren P. Øris Nielsen. Sygemedhjælper Sonja Busk Jensen med Tage Madsen (61). Susanne Poulsen med Ivan Brigsted Nielsen (61). Anette Buch-Jakobsen (61) med stud. mag. Aage Dam. Hanne Jensen (62) med gartner Poul Arne Christiansen. Hanne Vivi Laursen (62) med dekoratør Frank Vinther Jensen. Marie Gasberg med Orla Nygaard (62). Elisabeth Christensen (63) med maler Tom Sommer. Stud. mag. Gertrud Bisgård med Erik Hemmensen. I den engelske garnisonskirke i Singapore frk. Jenny Palmer, datter af direktør, konsul V. C. F. Palmer, Singapore, til salgsleder Bent S. Staunskjær (52), B. A. T. Kuala Lumpur, Malaysia, søn af konsulent E. Staunskjær, Kolind.

Dødsfald:

Gunnar Dalsgaard Hansen (45). Inge Steen Jørgensen (44). Fru Vester-Petersen, Sivestedodde.

Æret være deres minde.

Årsoversigt 1. juni 1965- 31. maj 1966

Indtægter:

Bankbeholdning	2.642,77
Girobeholdning	0,00
Kassebeholdning	67,15
Kontingent	5.393,80
Gaver m.m.	240,00
Bankrenter	37,72
	8.381,44

Udgifter:

Gaver, blomster m. m.	417,50
Efterårsfest	1.102,75
Annoncer	404,35
Porto m. v.	1.178,35
Bogtrykker	3.348,65
Bankbeholdning	1.823,19
Kassebeholdning	98,65
Girobeholdning	0,00
Kontingent tilbagebetalt	8,00
	8.381,44

Status pr. 31. maj 1966

Bankbeholdning	1.823,19
Kassebeholdning	98,65
	1.921,84
Beholdning 1965	2.709,92
Beholdning 1966	1.921,84
Underskud	788,08

Skals, den 31. maj 1966.

Anna Faurschau Hastrup.

Revideret.

Foldby, den 23. juni 1966.

J. Jacobsen.

Randers, den 26. juni 1966.

K. Vester-Petersen.

Redaktionelt

Vi takker de meget trofaste bidragydere til årsskriftet. Da det er elevforeningens opgave at holde kontakt vedlige med samtlige årgange, imødeser vi gerne bidrag også fra de yngste årgange. Ud af busken!

Adresseforandringer bedes sendt til fru Gertrud Sten Larsen, Åby Bækgårdsvej 10, Åbyhøj, tlf. (06) 15 88 55.

Med redaktionel hilsen

Finn Lorentzen,
Elyriavej 21, Risskov.

John Juul Eriksen,
Nygade 1, Engesvang.